

Research rhythm of faculty members of the Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabatabaei University

Mehdi Alipour Hafezi^{*}

Department of Knowledge and Information Science, Allameh Tabatabaei University, Tehran, Iran. meh.hafezi@gmail.com

Fatemeh Goftari

MA in Knowledge and Information Science

Golnessa Galyani-Moghaddam

Knowledge and Information Science, Allameh Tabatabaei University. g_galyani@yahoo.com

Mitra Samiee

Knowledge and Information Science, Allameh Tabatabaei University. samiei.mitra11@gmail.com

Esmat Momeni

Knowledge and Information Science, Allameh Tabatabaei University momeni.esmat@yahoo.com

Abstract

The present study aimed to identify the research productivity status of the faculty members of the Faculty of Psychology and Educational Sciences at Allameh Tabataba'i University. Research productivity refers to the quantity and trend of academic outputs by faculty members in the form of articles, books, and research projects, which are evaluated over specific periods. This study examined the factors affecting this productivity, such as academic promotion, scientific collaborations, and their impact on faculty members' academic growth. A mixed-methods approach (quantitative-qualitative) was employed in this study. In the first section, a survey-analytical method was used to collect information from the faculty members. In the second and third sections, content analysis was applied to identify the reasons for fluctuations in research productivity and to analyze higher-level documents

Data regarding the faculty members' articles, books, and research projects were collected and analyzed from reputable domestic and international databases. To investigate policy recommendations aimed at increasing faculty members' research output and to identify the reasons behind fluctuations in research productivity at different stages of faculty members' careers, interviews were conducted. The interviews were semi-structured, and precise coding was performed on the text. Four individuals, introduced by the supervisor and advisory professors, were selected for the interviews based on their expertise, skills, and experience related to the interview questions. The interview questions were open-ended, and after collecting the interviewees' responses, the audio files were reviewed, and the full transcripts of the interviews were typed. The text files were then coded for analysis

Cite this article: Alipour Hafezi, M., Goftari, F., Galyani-Moghaddam, G., Samiee, M., & Momeni, E. (۲۰۲۴).

Research rhythm of faculty members of the Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabatabaei University. Applied Scientometric Studies, ۱(۴), -. doi: ۱۰.۲۲۰۹۱/apss.۲۰۲۰.۱۲۸۰۳.۱۰۳۶

Received: ۲۰۲۴-۱۲-۳۱ ; **Revised:** ۲۰۲۴-۱۲-۳۱ ; **Accepted:** ۲۰۲۰-۱۰-۲۱ ; **Published online:** ۲۰۲۰-۱۰-۲۱

© The Author(s).

Article type: Research Article

Published by: University of Qom.

In the subsequent section, higher-level documents such as the strategic plan of Allameh Tabataba'i University (۲۰۲۲-۲۰۲۶), the operational plan of the Faculty of Psychology and Educational Sciences, as well as related university departments, offices, and management (۲۰۲۳) were gathered and analyzed. Additional documents included the university's employment regulations, guidelines for awarding merit-based raises to faculty members, the promotion criteria for faculty members, and the operational guidelines for the university's research fund.

Overall, demographic information indicated that among the ۶۴ research samples, faculty members with the academic ranks of "Instructor", "Assistant Lecturer", and "Assistant Professor" typically had the fewest academic outputs, while faculty members with the ranks of "Associate Professor" and "Professor" had the highest number of academic outputs. Regarding the types of research reports examined in this thesis, the majority of academic outputs were published articles in scientific journals, while the fewest outputs were related to internal and external research projects. In between, authored and translated books and conference papers ranked intermediate in terms of quantity, but conference papers carried more weight.

The results showed that academic promotion had a direct impact on the quantitative increase in research outputs, and after attaining higher academic ranks, some faculty members experienced a decrease in research production. The study also revealed that the largest share of faculty members' academic outputs was related to scientific articles, with a smaller percentage dedicated to authoring books and conducting research projects..

Keywords: Research Productivity, Faculty Members, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Academic Outputs, Interview, Quantitative Content Analysis

ضرب آهنگ پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی

مهدی علیپور حافظی ^{id}

دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران meh.hafezi@gmail.com

فاطمه گفتاری

کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

گلنسا گلینی مقدم ^{id}

دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران g_galyani@yahoo.com

میترا صمیعی ^{id}

دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران samiei.mitra66@gmail.com

عصمت مومنی ^{id}

دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران momeni.esmat@yahoo.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناسایی وضعیت فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی انجام شد. ضرب‌آهنگ پژوهشی به معنای میزان و روند تولیدات علمی اعضای هیئت علمی در قالب مقالات، کتاب‌ها و طرح‌های پژوهشی است که در بازه‌های زمانی مشخص ارزیابی شده است. این پژوهش به بررسی عوامل مؤثر بر این ضرب‌آهنگ، نظیر ارتقاء علمی، همکاری‌های علمی و تأثیر آن‌ها در رشد علمی استادان پرداخته است. در این مطالعه از رویکرد ترکیبی (کمی-کیفی) استفاده شد. در بخش نخست برای گردآوری اطلاعات اعضای هیئت علمی از روش پیمایشی تحلیلی استفاده شد. در بخش‌های دوم و سوم برای شناسایی دلایل وجود نوسان در پژوهش‌ها و تحلیل اسناد بالادستی از روش تحلیل محتوای کمی استفاده شد.

داده‌های مربوط به مقالات، کتاب‌ها و پروژه‌های پژوهشی استادان از پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر داخلی و خارجی گردآوری و تحلیل شد. برای بررسی توصیه‌های سیاستی مبنی بر افزایش آثار پژوهشی استادان و شناسایی دلایل شکل‌گیری نوسان در پژوهش‌ها در مقاطع مختلف فعالیت اعضای هیئت علمی، مصاحبه انجام شد. مصاحبه‌های انجام شده در این پژوهش از نوع نیمه‌ساختاریافته می‌باشد و کدگذاری دقیق روی متن آن‌ها صورت گرفت؛ که به صورت انفرادی از چهار نفر از متخصصان مرتبط با توجه به تخصص، مهارت و تجربه کافی در زمینه محورهای این پژوهش استفاده شد. پرسش‌های مصاحبه باز طراحی شدند و پس از دریافت اطلاعات مصاحبه شونده‌گان، فایل‌های صوتی بررسی و متن کامل مصاحبه‌ها تایپ شد و پس

<https://apss.qom.ac.ir/>

استاد به این مقاله: علیپور حافظی، مهدی، گفتاری، فاطمه، گلینی مقدم، گلنسا، صمیعی، میترا، & مومنی، عصمت.

(۱۴۰۳). ضرب‌آهنگ پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی. مطالعات کاربردی علم سنجی، ۱(۴)، -. doi: ۱۰/۲۲۰۹۱/apss.۱۰/۲۲۰۹۱/۱۰۳۶/۱۰۳۶/۲۰۲۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۱۱؛ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۳/۱۰/۱۱؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۰۱؛ تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۳/۱۱/۰۱

ناشر: دانشگاه قم

نوع مقاله: پژوهشی

© نویسندگان.

از آن، فایل متنی مصاحبه، کدگذاری شد.

در بخش بعدی نیز اسناد بالادستی از قبیل برنامه راهبردی دانشگاه علامه طباطبائی افق (۱۴۰۵-۱۴۰۱) به انضمام برنامه عملیاتی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، گروه‌های آموزشی، معاونت‌ها و مدیریت‌های دانشگاه (سال ۱۴۰۲) (مرتبط با محورهای این پژوهش)، آیین‌نامه استخدامی، دستورالعمل نحوه اعطای پایه تشویقی به اعضای هیئت علمی، آیین‌نامه ارتقاء مرتبه اعضای هیئت علمی و دستورالعمل اجرایی آیین‌نامه پژوهانه اعضای هیئت علمی دانشگاه گردآوری و تحلیل شد. به‌طور کلی، اطلاعات جمعیت‌شناختی نشان داد از میان ۶۴ نفر نمونه پژوهش، استادان با مرتبه علمی "مربی"، "آموزشیار" و "استادیار" معمولاً کمترین تعداد آثار علمی و استادان با مرتبه علمی "دانشیار" و "استاد" بیشترین تعداد آثار را داشتند. در ارتباط با انواع گزارش‌های پژوهش‌های بررسی شده در این پایان‌نامه، بیشترین آثار پژوهشی مربوط به مقالات چاپ شده در نشریات علمی و کمترین آثار پژوهشی نیز مربوط به طرح‌های پژوهشی داخل و خارج از دانشگاه می‌باشد. در این بین، کتاب‌های تألیف و ترجمه شده و مقالات ارائه شده در همایش‌های علمی میانه‌ی دو پژوهش قبلی از نظر تعداد بودند اما وزن مقالات ارائه شده در همایش‌های علمی بیشتر بود.

نتایج نشان داد که ارتقاء علمی تأثیر مستقیمی بر افزایش کمی تعداد آثار پژوهشی داشته و پس از دستیابی به مراتب بالاتر علمی، برخی از استادان با کاهش تولیدات علمی مواجه شده‌اند. همچنین نتایج این پژوهش نشان داد که بیشترین سهم از تولیدات علمی استادان مربوط به مقالات علمی است و درصد کمتری به تألیف کتاب‌ها و طرح‌های پژوهشی اختصاص دارد.

کلیدواژه‌ها: ضرب‌آهنگ پژوهشی، اعضای هیئت علمی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، تولیدات علمی، مصاحبه، تحلیل محتوای کمی.

مقدمه

در دهه‌های گذشته، ایران با تکیه بر میراث غنی دانشمندان بزرگی چون بوعلی‌سینا در پزشکی، عمر خیّام در ریاضیات و زکریای رازی در شیمی، نقشی اساسی در انتقال و توسعه علوم کلاسیک به جهان اسلام و غرب ایفا کرده است (اسکیبا^۱ ۲۰۱۵). در عصر معاصر نیز بر اساس آمار پایگاه اسکوپوس، تعداد مقالات علمی منتشرشده توسط محققان ایرانی از حدود ۱۰۰۰ مقاله در سال ۱۹۹۷ به بیش از ۵۰۰۰ مقاله در سال ۲۰۱۸ افزایش یافته و سهم ایران از تولید علمی جهان را از ۰.۱٪ به ۲.۶٪ ارتقاء داده است (خسروی^۲ ۲۰۲۲).

امروزه دستیابی به استقلال علمی، فنی و اقتصادی به‌عنوان زیربنای توسعه پایدار، نیازمند تقویت زیرساخت‌های پژوهشی و ظرفیت‌سازی ملی است. گزارش یونسکو بر اهمیت سرمایه‌گذاری در پژوهش و فناوری برای تحقق اهداف توسعه پایدار و کاهش وابستگی تکنولوژیک تأکید می‌کند (یونسکو^۳ ۲۰۲۱).

دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی با بیش از ۶۰ عضو هیئت علمی و طرح‌های پژوهشی در حوزه‌هایی چون روان‌شناسی تربیتی، مشاوره تحصیلی و علوم اعصاب شناختی، به‌عنوان یکی از قطب‌های تولید دانش انسانی در ایران شناخته می‌شود. آثار منتشرشده این دانشکده در مجلات داخلی و بین‌المللی، علاوه بر ارتقای رتبه دانشگاه، زمینه‌ساز ارتباط مؤثر با صنعت و جامعه بوده است. در سال‌های اخیر، ارزیابی روند پژوهشی اعضای هیئت علمی بر مبنای شاخص‌های کتاب‌سنجی^۴ نظیر اچ ایندکس^۵، تعداد استنادات و میزان انتشار مقاله رواج یافته است (الکاید و گورایز^۶ ۲۰۱۸؛ ماهاپاترا و ساهو^۷ ۲۰۲۲). همچنین، مفهوم «ضرب‌آهنگ پژوهشی»، یعنی تعداد انتشار آثار و فاصله زمانی میان هر دو پژوهش، برای سنجش پویایی و تداوم فعالیت علمی پیشنهاد شده است. مطالعات نشان می‌دهد که بازه‌های سه‌ساله برای ارزیابی منظم و قابل اتکا بهترین عملکرد را دارند

<https://aps.gom.ac.ir/>

^۱ Skibba

^۲ Khosravi

^۳ UNESCO

^۴ Bibliometric indicators

^۵ h-index

^۶ Alcaide, Gorriz

^۷ Mahapatra and Sahoo

(آبرامو، دی‌آنجلو، سیسرو^۱ ۲۰۱۲)

عضو هیئت علمی فعالیت‌های متعددی انجام می‌دهد که یکی از آن‌ها انتشار آثار پژوهشی و تأثیر رشد و توسعه فردی و نظام‌های رتبه‌بندی و ارتباط دانشگاه با صنعت است. بنابراین در این پژوهش در پی بررسی ضرب‌آهنگ پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی هستیم که تنها متمرکز بر انتشار آثار علمی در قالب کتاب، مقاله پژوهشی و راهنمایی پایان‌نامه و رساله‌های دانشجویی است و تلاش داریم میزان فعالیت و عملکرد علمی اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی را مورد ارزیابی قرار دهیم. در این راستا هدف اصلی پژوهش شناسایی و ترسیم ضرب‌آهنگ پژوهشی (مقالات، کتاب‌ها و طرح‌های پژوهشی) اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی در نظر گرفته شد. در مسیر دستیابی به هدف اصلی مذکور اهداف جزئی زیر نیز در دسترس قرار گرفت:

۱. شناسایی وضعیت انتشارات پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی در طول خدمت علمی
۲. ترسیم نمودارهای پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی در طول خدمت علمی
۳. شناسایی دلایل اصلی تأثیر گذار بر ضرب‌آهنگ پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی در طول خدمت علمی آن‌ها
۴. ارائه توصیه‌های سیاستی مبتنی بر نتایج پژوهش در راستای ارتقاء کمی و کیفی انتشارات پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی

پیشینه پژوهش

برای شناسایی پیشینه‌های پژوهشی، جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر داخلی و

^۱ Abramo, D'Angelo, Cicero

خارجی اعم از ساینس دایرکت^۱، پابمد^۲، وب آو ساینس^۳، امرالد^۴، اشپرینگر^۵، پروکوئست^۶، گوگل اسکالر^۷، اریک^۸، اسکوپوس^۹، ابسکو^{۱۰}، سمنتیک اسکالر^{۱۱}، نورمگز، ایرانداک، مگ ایران، سیویلیکا، پایگاه مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری و نشریات علمی پژوهشی معتبر و وبگاه دانشگاه‌ها و کتابخانه‌های آن انجام گرفت. برای محدودسازی و فیلتر کردن نتایج بازایی شده، معیارهایی از قبیل بازه زمانی یازده ساله از سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۲۴ میلادی برای پیشینه‌های خارجی و بازه زمانی دوازده ساله از سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۲ شمسی برای پیشینه‌های داخلی استفاده شد. جستجوها تنها به آثار پژوهشی محدود شدند و سایر انواع محتواها حذف شدند. برای ترکیب کلیدواژه‌ها و جستجوی دقیق‌تر از استراتژی جستجوی بولی^{۱۲} استفاده شد. در نهایت تعداد ۲۸ مقاله پژوهشی فارسی و ۲۳ مقاله پژوهشی انگلیسی به‌عنوان پیشینه پژوهشی انتخاب و تحلیل شدند. پژوهش‌های داخلی در حوزه تولیدات علمی و همکاری‌های پژوهشی را می‌توان به چند خوشه اصلی تقسیم کرد:

- شبکه‌های همکاری علمی و تراکم پژوهش‌ها

پژوهش‌هایی مانند دیانتی و همکاران (۱۴۰۲) و دولانی و همکاران (۱۴۰۱) به بررسی شبکه‌های همکاری علمی در ایران پرداخته‌اند. این پژوهش‌ها نشان دادند که شبکه‌های همکاری علمی در ایران کم‌تراکم هستند، اما دانشگاه‌ها از تراکم بیشتری در همکاری‌های داخلی برخوردارند. با این حال، همکاری‌های بین‌المللی محدود است و بیشتر با کشورهای خاصی مانند آمریکا انجام می‌شود. این یافته‌ها نشان می‌دهد که سیاست‌گذاری‌های علمی باید بر تقویت همکاری‌های بین‌المللی و ایجاد شبکه‌های پژوهشی گسترده‌تر با کشورهای پیشرو در حوزه‌های علمی متعدد

<https://apss.qom.ac.ir/>

^۱ Science Direct

^۲ PubMed

^۳ Web of Science

^۴ Emerald

^۵ Springer

^۶ ProQuest

^۷ Google Scholar

^۸ ERIC

^۹ Scopus

^{۱۰} Ebsco

^{۱۱} Semantic Scholar

^{۱۲} Boolean

متمرکز شود.

- عوامل مؤثر بر بهره‌وری علمی

پژوهش‌هایی مانند شریفی و همکاران (۱۴۰۲) و صابری، محمدخانی، آراسته (۱۳۹۴) به بررسی عوامل مؤثر بر بهره‌وری علمی پرداختند. این مطالعات نشان دادند که عوامل فردی (مانند انگیزه و تخصص پژوهشگران)، عوامل سازمانی (مانند حمایت دانشگاه‌ها) و عوامل علم‌سنجی (مانند تعداد استنادات) نقش کلیدی در بهره‌وری علمی دارند. این یافته‌ها حاکی از آن است که برای افزایش بهره‌وری علمی، باید هم به بهبود شرایط فردی پژوهشگران و هم به تقویت زیرساخت‌های سازمانی توجه شود.

- روند تولیدات علمی در دانشگاه‌ها و حوزه‌های مختلف

مطالعاتی مانند رستمیان و خسروی (۱۴۰۳)، سیفی و همکاران (۱۳۹۹) و رضاقلی و تودار (۱۴۰۰) به بررسی روند تولیدات علمی در دانشگاه‌ها و حوزه‌های مختلف پرداخته‌اند. این پژوهش‌ها نشان دادند که برخی از دانشگاه‌ها مانند تهران، شریف و اصفهان در تولید مقالات علمی پیش‌تاز هستند، اما کیفیت مقالات در برخی حوزه‌ها مانند علوم انسانی و پزشکی نیاز به بهبود دارد. این یافته‌ها نشان داد که سیاست‌های تشویقی برای انتشار مقالات در نشریات معتبر بین‌المللی باید تقویت شود. همچنین پژوهش‌هایی مانند دولانی و همکاران (۱۳۹۹) در دانشگاه‌های دولتی ایران، تودار (۱۳۹۸) در دانشگاه آزاد اسلامی، و خادمی‌زاده و کمایی (۱۳۹۸) در دانشگاه شهید چمران اهواز، به بررسی تولیدات علمی در دانشگاه‌های خاص پرداخته‌اند. این مطالعات نشان دادند که برخی دانشگاه‌ها مانند تهران و شریف در تولید مقالات علمی پیش‌تاز هستند، اما دانشگاه‌های دیگر نیاز به تقویت زیرساخت‌های پژوهشی دارند. این یافته‌ها نشان دادند که باید به توزیع عادلانه‌تر منابع پژوهشی و حمایت از دانشگاه‌های کمتر برخوردار توجه شود.

- چالش‌های همکاری‌های بین‌المللی

پژوهش‌هایی مانند ریاحی، قانع‌راد، احمدی (۱۳۹۳) و مهرآورگیگلو و همکاران (۱۳۹۹) به چالش‌های همکاری‌های بین‌المللی در ایران پرداخته‌اند. این مطالعات نشان دادند که نبود برنامه‌های جامع برای تقویت همکاری‌های بین‌المللی، کمبود منابع مالی و ناآگاهی مدیران دانشگاه‌ها از فرصت‌های بین‌المللی از جمله موانع اصلی هستند. این یافته‌ها حاکی از آن است که برای بهبود همکاری‌های بین‌المللی، باید برنامه‌های بلندمدت و حمایت‌های مالی بیشتری در نظر گرفت.

- تولیدات علمی در حوزه‌های خاص

پژوهش‌هایی مانند شه‌میرزادی، بهمن‌آبادی و زمانی (۱۴۰۰) در حوزه تنوع زیستی کشاورزی، بشیری، بهمن‌آبادی و حکیمی (۱۳۹۸) در حوزه آفات گیاهی، و ورناصری و همکاران (۱۴۰۱) در حوزه طب سنتی، به بررسی تولیدات علمی در حوزه‌های خاص پرداخته‌اند. این مطالعات نشان دادند که روند تولیدات علمی در این حوزه‌ها روبه افزایش است، اما کیفیت و تأثیر مقالات نیاز به بهبود دارد. این یافته‌ها حاکی از آن است که باید به تقویت پژوهش‌های کاربردی و افزایش همکاری‌های بین‌المللی در این حوزه‌ها توجه شود. همچنین بررسی تولیدات علمی در حوزه‌های علوم انسانی و اجتماعی. پژوهش‌هایی مانند قنادی‌نژاد و حیدری (۱۳۹۹) و عباسی و غفاری (۱۳۹۶) به بررسی تولیدات علمی در حوزه‌های علوم انسانی و اجتماعی پرداخته‌اند. این مطالعات نشان دادند که تولیدات علمی در این حوزه‌ها نسبت به حوزه‌های علوم پایه و فنی کمتر است و نیاز به تقویت دارد. این یافته‌ها حاکی از آن است که باید به افزایش حمایت‌های مالی و تشویق پژوهشگران در حوزه‌های علوم انسانی و اجتماعی توجه شود.

پژوهش‌های بین‌المللی نیز به چند خوشه اصلی زیر قابل دسته‌بندی هستند:

- روند بین‌المللی شدن پژوهش‌ها

مطالعاتی مانند باستوس و همکاران^۱ (۲۰۲۳) و دارداس و همکاران^۲ (۲۰۲۳) به بررسی روند بین‌المللی شدن پژوهش‌ها در کشورهای مختلف پرداختند. این پژوهش‌ها نشان دادند که همکاری‌های پژوهشی در محور جنوب-شمال (بین کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته) غالب است، اما همکاری‌های جنوب-جنوب (بین کشورهای در حال توسعه) کمتر مورد توجه است. این یافته‌ها نشان دادند که کشورهای در حال توسعه باید برای تقویت همکاری‌های منطقه‌ای و کاهش وابستگی به کشورهای توسعه‌یافته تلاش کنند.

- تأثیر عوامل سازمانی و فردی بر بهره‌وری علمی

پژوهش‌هایی مانند ما و همکاران^۳ (۲۰۲۱) و کاسترو رودریگز و همکاران^۴ (۲۰۲۰) به بررسی تأثیر عوامل سازمانی و فردی بر بهره‌وری علمی پرداخته‌اند. این مطالعات نشان دادند که عوامل سازمانی مانند بودجه پژوهشی و حمایت مؤسسات، و عوامل فردی مانند تجربه و تخصص پژوهشگران، نقش کلیدی در بهره‌وری علمی دارند. این یافته‌ها حاکی از آن است که برای افزایش

^۱ Bastos, et al.

^۲ Dardas, et al.

^۳ Ma, et al.

^۴ Castro-Rodríguez, et al.

بهره‌وری علمی، باید هم به بهبود شرایط کاری پژوهشگران و هم به تقویت زیرساخت‌های پژوهشی توجه شود. همچنین پژوهش‌هایی مانند گونزالز- الوارز و کریپتو^۱ (۲۰۱۷) به بررسی نقش جنسیت در تولیدات علمی پرداخته‌اند. این مطالعات نشان می‌دهند که زنان در مقایسه با مردان کمتر در موقعیت‌های نویسندگی ارشد قرار می‌گیرند و این موضوع ممکن است به دلیل موانع ساختاری و فرهنگی باشد. این یافته‌ها حاکی از آن است که برای افزایش مشارکت زنان در پژوهش‌ها، باید سیاست‌های حمایتی بیشتری در نظر گرفته شود.

- چالش‌های کیفیت و تأثیر پژوهش‌ها

مطالعاتی مانند لوزاندا-مارتینز و همکاران^۲ (۲۰۲۲) و عمران‌خان، ممون و بوت^۳ (۲۰۲۱) به بررسی چالش‌های کیفیت و تأثیر پژوهش‌ها در کشورهای در حال توسعه پرداختند. این پژوهش‌ها نشان دادند که بسیاری از مقالات منتشر شده در این کشورها در مجلات با ضریب تأثیر پایین منتشر می‌شوند و استنادات کمتری دریافت می‌کنند. این یافته‌ها نشان دادند که برای بهبود کیفیت پژوهش‌ها، باید به انتشار مقالات در مجلات معتبر بین‌المللی و افزایش همکاری‌های پژوهشی با کشورهای پیشرفته توجه شود.

- بررسی تولیدات علمی در حوزه‌های خاص

پژوهش‌هایی مانند الراعی و همکاران^۴ (۲۰۲۳) در حوزه سرطان، بزاوچا و همکاران^۵ (۲۰۱۴) در حوزه پزشکی، و رانا سینگ^۶، جا یا واردن^۷ و کاتولاندا^۸ (۲۰۱۲) در حوزه پزشکی، به بررسی تولیدات علمی در حوزه‌های خاص پرداختند. این مطالعات نشان دادند که تولیدات علمی در این حوزه‌ها روبه افزایش است، اما کیفیت و تأثیر مقالات نیاز به بهبود دارد. این یافته‌ها حاکی از آن است که باید به تقویت پژوهش‌های کاربردی و افزایش همکاری‌های بین‌المللی در این حوزه‌ها توجه شود.

- بررسی تولیدات علمی در دانشگاه‌ها و مؤسسات خاص

^۱ González-Álvarez, J., & Cervera-Crespo

^۲ Lozada-Martinez et al.

^۳ Imran khan, Memon, bhutta

^۴ Al-Raeei, et al.

^۵ Bezzaoucha, et al.

^۶ Ranasinghe

^۷ Jayawardena

^۸ Katolanda

پژوهش‌هایی مانند تران و ای تک^۱ (۲۰۱۶) در دانشگاه‌های لانگ آیلند^۲، و نمک، وحید، فدانا و راهارجو^۳ (۲۰۲۰) در دانشگاه‌های میسور^۴ و بنگلور^۵، تولیدات علمی در دانشگاه‌ها و مؤسسات خاص را بررسی کردند. این مطالعات نشان دادند که برخی دانشگاه‌ها و مؤسسات در تولید مقالات علمی پیش‌تاز هستند، اما مؤسسات دیگر نیاز به تقویت زیرساخت‌های پژوهشی دارند. این یافته‌ها نشان دادند که باید به توزیع عادلانه‌تر منابع پژوهشی و حمایت از مؤسسات کمتر برخوردار توجه شود.

با مقایسه پژوهش‌های داخلی و بین‌المللی، می‌توان به چند نکته کلیدی دست یافت که در ادامه به آنها اشاره شده است. در حالی که پژوهش‌های خارجی بر اهمیت همکاری‌های بین‌المللی و نقش آن در افزایش بهره‌وری علمی تأکید دارند، پژوهش‌های داخلی نشان می‌دهند که همکاری‌های بین‌المللی در ایران محدود است و نیاز به تقویت دارد. این تفاوت نشان می‌دهد که ایران باید سیاست‌های فعال‌تری برای افزایش همکاری‌های بین‌المللی در پیش بگیرد. از منظر کیفیت پژوهش‌ها نیز پژوهش‌های خارجی نشان می‌دهند که کیفیت پژوهش‌ها در کشورهای در حال توسعه اغلب پایین است؛ پژوهش‌های داخلی نیز نشان می‌دهند که کیفیت مقالات در برخی حوزه‌ها نیاز به بهبود دارد. این یافته‌ها حاکی از آن است که ایران باید به انتشار مقالات در مجلات معتبر بین‌المللی و افزایش استنادات توجه بیشتری کند. از منظر عوامل مؤثر بر بهره‌وری علمی هم پژوهش‌های داخلی و هم خارجی بر اهمیت عوامل فردی و سازمانی در بهره‌وری علمی تأکید دارند. با این حال، پژوهش‌های خارجی بیشتر بر نقش حمایت‌های مالی و زیرساخت‌های پژوهشی تأکید می‌کنند، در حالی که پژوهش‌های داخلی بیشتر بر انگیزه و تلاش پژوهشگران متمرکز هستند. این تفاوت نشان می‌دهد که ایران باید به تقویت زیرساخت‌های پژوهشی و افزایش حمایت‌های مالی توجه بیشتری داشته باشد. در مجموع، پژوهش‌های داخلی و خارجی نشان می‌دهند که برای افزایش بهره‌وری علمی و بهبود کیفیت پژوهش‌ها، باید به تقویت همکاری‌های بین‌المللی، بهبود زیرساخت‌های پژوهشی و افزایش حمایت‌های مالی توجه شود. همچنین بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که ضرورت برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در حوزه تولید دانش بر کسی پوشیده نیست.

^۱ Tran, & Aytac

^۲ Long Island

^۳ Nemec, Wahid, Fathana, Raharjo

^۴ Mysuru

^۵ Bengaluru

حتی ممکن است بتوان اظهار کرد بررسی عملکرد پژوهشی اعضای هیئت علمی، از گام‌های اولیه برنامه‌ریزی سرمایه انسانی دانشی محسوب می‌شود. توجه به اهمیت پژوهش در حوزه بررسی ضرب‌آهنگ پژوهشی، اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی می‌تواند به ارتقاء دانش، ارتقاء سطح تحصیلات و تأثیرگذاری در سیاست‌گذاری‌های دانشگاه جهت افزایش تعداد پژوهش‌ها منجر شود. به طور کلی، دانشگاه‌ها می‌توانند با برنامه‌ریزی‌های هدفمند و تحلیل عملکرد پژوهشی اعضای هیئت علمی خود، باعث افزایش کیفیت فعالیت‌های پژوهشی آن‌ها شوند و سهم بسزایی در رونق اقتصاد دانش بنیان داشته باشند. علی‌رغم انجام پژوهش‌های متعدد در حوزه‌های مختلف و با رویکرد علم‌سنجی و بررسی تولیدات علمی، برون داده‌های پژوهشی، همکاری‌های علمی، نگاشت نقشه‌های علمی و دانشی، بررسی شاخص‌های استنادی و ... در کشورها و دانشگاه‌های مختلف پژوهشی تا کنون به بررسی روند پژوهشی اعضای هیئت علمی با هدف ارتقاء کیفیت پژوهشی و بهبود برنامه‌ریزی در این حوزه با رویکرد کمی و کیفی پرداخته است. لذا این پژوهش بر آن است برای نخستین بار به بررسی این شکاف دانشی در دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی بپردازد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر در دو مرحله کمی و سپس کیفی انجام شد، بنابراین رویکرد آن ترکیبی (کمی-کیفی) است و از نظر هدف کاربردی است. بخش نخست پژوهش از نظر نوع توصیفی-پیمایشی و از نظر زمانی جزو پژوهش‌های مقطعی است. در بخش کیفی به منظور جمع‌آوری اطلاعات، از روش تحلیل محتوای کمی استفاده شد. بنابراین با برخی از افراد با هدف گردآوری اطلاعات در بازه زمانی خاص مصاحبه انجام شد. در حوزه گردآوری اطلاعات مربوط به آیین‌نامه‌ها نیز از روش تحلیل محتوای کمی استفاده شد.

۹۰ استاد به طور کلی در دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی در حال حاضر^۱ مشغول آموزش و یا بازنشسته شده‌اند که از این تعداد ۶۴ نفر^۲ با شرط اینکه در پنج سال اخیر بازنشسته شدند و بیش از پنج سال سابقه کاری داشته باشند را تشکیل می‌دهند. این محدوده زمانی به عنوان محدودیت ساز انتخاب جامعه پژوهش به این دلیل انتخاب شد که داده‌ها و نتایج پژوهش بتواند کاربردی بوده و در

شهریور ۱۴۰۳

^۲ لازم به ذکر است با توجه به نبود اطلاعات کافی در سامانه پژوهشگران در ارتباط با یکی از استادان رشته مشاوره، نام ایشان از فهرست جامعه پژوهش حذف شد؛ لذا تعداد کل استادان مدنظر این پژوهش ۶۴ نفر است.

رفع مسائل موجود در حوزه موضوعی پژوهش کارآمد باشد. در بخش مصاحبه، از همکاری چهار نفر از اعضای هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی بهره گرفته شد. معیار انتخاب این افراد، تخصص و سابقه فعالیت آنها در حوزه موضوعی پژوهش بود.

در بخش بعدی پژوهش و مطالعه اسناد بالادستی، اسناد زیر مورد مطالعه و تحلیل محتوای کمی قرار گرفتند: برنامه راهبردی دانشگاه علامه طباطبائی افق (۱۴۰۵-۱۴۰۱) به انضمام برنامه عملیاتی دانشکده‌ها، گروه‌های آموزشی، معاونت‌ها و مدیریت‌های دانشگاه (سال ۱۴۰۲)، آیین‌نامه استخدامی، دستورالعمل نحوه اعطای پایه تشویقی به اعضای هیئت علمی، آیین‌نامه ارتقاء مرتبه اعضای هیئت علمی و دستورالعمل اجرایی آیین‌نامه پژوهانه اعضای هیئت علمی دانشگاه.

ابزار مورد استفاده در این پژوهش برای گردآوری داده‌ها در بخش کمی، مشاهده بود؛ که از طریق مراجعه به سامانه پژوهشی دانشگاه علامه طباطبائی انجام شد. بدین ترتیب برای گردآوری داده‌های مربوط به انتشارات نمونه مورد پژوهش از طریق مشاهده در وبگاه سامانه یکپارچه اطلاعات پژوهش و فناوری^۱ اقدام شد. ابزار بعدی مورد استفاده در این پژوهش، مصاحبه بود که روایی پرسش‌های مصاحبه آن توسط سه استاد متخصص موضوعی تأیید شد.

به منظور بررسی و درک بهتر مبانی نظری حوزه مورد مطالعه، سوابق پژوهش‌های انجام شده پیرامون آنها از روش کتابخانه‌ای و از منابعی چون کتاب‌ها، مقالات، پایان‌نامه‌ها، اسناد و مدارک علمی داخلی و خارجی و مطالب مندرج در پایگاه‌های اینترنتی و پایان‌نامه‌های مرتبط و همچنین به منظور جمع‌آوری داده‌ها از مشاهده استفاده شد. برای این منظور از مشاهده مستقیم داده‌ها در وبگاه دانشکده استفاده شد. جمع‌آوری داده‌ها با مراجعه به سامانه پژوهشی دانشگاه علامه طباطبائی و اطلاعات کارگزینی استادان انجام شد. برای پاسخ به پرسش سوم پژوهش برای رسیدن به دلایل اصلی تأثیرگذار بر ضرب‌آهنگ پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی در طول خدمت علمی آن‌ها، آیین‌نامه‌های مختلفی، که در بالا اشاره شد، بررسی شدند. در پاسخ به پرسش چهارم پژوهش نیز در ارتباط با توصیه‌های سیاستی مبتنی بر نتایج پژوهش در راستای ارتقاء کمی و کیفی انتشارات پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم

<https://apss.qom.ac.ir/>

^۱ <https://aris.atu.ac.ir/users.php>

تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی، مصاحبه انجام شد که این اعضا در پایان‌نامه با کدهای M^1 مشخص شدند.

ابتدا طراحی شش پرسش این مصاحبه انجام شد. پرسش‌ها بر اساس اهداف پژوهش طراحی شد و سپس با استفاده از راهنمای مصاحبه به‌صورت حضوری اجرا شد. مصاحبه‌ها به‌صورت انفرادی با چهار نفر از اعضای جامعه پژوهش انجام شد. این افراد به دلیل تخصص، مهارت و تجربه کافی در زمینه پرسش‌های پژوهش انتخاب شدند. مصاحبه‌ها با سه نفر به‌صورت حضوری و با یک نفر به صورت تلفنی انجام شد. پرسش‌های مصاحبه، نیمه ساختاریافته و باز بودند. پس از انجام مصاحبه‌ها، فایل‌های صوتی بررسی و متن کامل مصاحبه‌ها تایپ شد و پس از آن، فایل متنی، از طریق نرم‌افزار Maxqda کدگذاری شد. در این پژوهش با تکیه بر داده‌های آماری تحلیل و نمودارهای مربوطه رسم شد. دو شاخص مورد بررسی در این پژوهش عبارت بودند از:

- نمودارها شامل اطلاعات پژوهشی استادان از قبیل: مقالات چاپ شده در نشریات علمی، مقالات ارائه شده در همایش‌های علمی، کتاب‌های تألیف و ترجمه شده و طرح‌های پژوهشی داخل و خارج از دانشگاه هستند. پس از استخراج اطلاعات پژوهشی استادان از سامانه پژوهشگران، نمودارهای پژوهشی هر استاد به همراه نمودارهای پژوهشی هر رشته بررسی شد تا نتایج مرتبط در مورد کمیت و کیفیت آثار پژوهشی هر استاد و هر رشته حاصل شد.

- طی طراحی نمودارها، جداول مرتبط با کمیت آثار رسم شد تا درصد انجام هر عنوان از پژوهش‌های علمی استادان طی سال‌های تدریس آن‌ها مشخص شود.

در بخش مصاحبه، فایل‌های صوتی بررسی شدند و متن کامل مصاحبه‌ها تایپ شد و پس از آن، فایل متنی مصاحبه نیمه‌ساختاریافته، کدگذاری شد. ابتدا، نکات اصلی و موضوعات کلیدی از مصاحبه شناسایی شد و سپس به دسته‌های مختلف تقسیم شدند. این فرایند کدگذاری به روشن شدن الگوها و مضامین اصلی کمک می‌کند. برای آشنایی اولیه با متن، متن مصاحبه کاملاً خوانده شد تا محتوای کلی آن درک شود. سپس موضوعات و نکات کلیدی شناسایی شدند. از طریق تحلیل محتوای کمی نیز آیین‌نامه‌های نام‌برده بررسی شدند. در بررسی این اسناد نیز کدهایی استخراج شدند تا تحلیل بهتری از محتوای اسناد حاصل شود. در مصاحبه‌ها، ابتدا نکات اصلی و موضوعات کلیدی

به لحاظ حفظ محرمانگی داده‌های گردآوری شده به جای ذکر نام افراد از کد تولید شده در این پژوهش^۱ استفاده شده است.

از مصاحبه شناسایی شدند و سپس به دسته‌های مختلف تقسیم شدند. این فرایند کدگذاری به روشن شدن الگوها و مضامین اصلی کمک کرد. برای آشنایی اولیه با متن، متن مصاحبه کاملاً خوانده شدند تا محتوای کلی آنها درک شوند. سپس موضوعات و نکات کلیدی شناسایی شد. کدهای استخراج شده شامل دو بخش کدهای اولیه و کدهای ثانویه بودند. برخی از ملاحظات پژوهشی در این پژوهش عبارت بودند از:

۱. قبل از جمع‌آوری داده‌ها درباره اهداف پژوهش توضیحاتی در اختیار نمونه پژوهش قرار داده شد.

۲. جهت رعایت اصل محرمانگی تمام داده‌ها به صورت محرمانه گردآوری و ثبت شد و برای استادان کدهایی در نظر گرفته شد تا از ذکر نام جلوگیری شود.

یافته‌های پژوهش

در ادامه بر اساس نتایج حاصل از داده‌های این پژوهش، به ترتیب پرسش‌های اساسی یافته‌ها ارائه و به پرسش‌ها پاسخ داده شده است.

پاسخ به پرسش نخست پژوهش: وضعیت انتشارات پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی در طول خدمت علمی آن‌ها چگونه است؟

بیشترین حجم تولیدات علمی اعضای هیئت علمی این دانشکده به مقالات چاپ شده در نشریات علمی (۴۲۲۵ مقاله در رشته‌های حوزه روانشناسی و ۵۲۷۵ مقاله در گروه‌های حوزه علوم تربیتی منتشر شده که سهم ۷۸ درصدی از آثار منتشر شده در هر دو حوزه به مقالات اختصاص یافته است) تعلق دارد، این در حالی است که سهم کمتری به تألیف و ترجمه کتاب‌ها و انجام طرح‌های پژوهشی داخلی و خارجی (در کل ۲۳ درصد آثار) اختصاص یافته است. این موضوع نشان داد که پژوهشگران بیشتر به انتشار مقالات تمایل دارند که بازدهی کوتاه‌مدت و قابل انتشار سریع‌تر در نشریات علمی دارند (شکل‌های ۱ الف و ب).

شکل ۱ (الف). نمودار تجمعی رشته‌های روانشناسی^۱

■ SUM A ■ SUM C ■ SUM B ■ SUM R ■ SUM T

شکل ۱ (ب). نمودار تجمعی رشته‌های علوم تربیتی^۲

طی بررسی‌های صورت گرفته در مورد آثار پژوهشی استادان، نیاز به بهبود و توسعه آثار پژوهشی در حوزه‌های طرح‌های پژوهشی داخل و خارج از دانشگاه وجود دارد. در بررسی روند رشد تولیدات پژوهشی اعضا، داده‌ها نشان می‌دهد که پس از دستیابی به مراتب بالاتر علمی مانند دانشجویی و استادی، برخی از اعضای هیئت علمی با کاهش در تولیدات علمی مواجه شده‌اند. این کاهش عمدتاً در تعداد مقالات علمی مشاهده می‌شود و به نظر می‌رسد که بعد از ارتقاء علمی، اعضا به فعالیت‌های دیگری مانند تألیف کتاب یا مشارکت در طرح‌های پژوهشی گرایش پیدا می‌کنند. با این حال، برخی رشته‌ها همچنان از نظر تعداد مقالات فعال بوده‌اند. مصاحبه‌ها و بررسی‌های انجام شده برای تحلیل بیشتر داده‌های کمی نشان داد که عواملی چون ارتقاء، سطح همکاری‌های علمی و در دسترس بودن منابع پژوهشی از جمله مهمترین عواملی هستند که بر تولیدات پژوهشی اعضای هیئت علمی تأثیرگذارند. اعضای که به سطوح بالاتر علمی دست می‌یابند، ممکن است به دلیل مشغله‌های آموزشی یا مدیریتی، فرصت کمتری برای تولید مقالات پژوهشی پیدا کنند.

نتیجه کلی از تحلیل‌ها این است که وضعیت انتشارات پژوهشی اعضای هیئت علمی با کاهش تولیدات پس از ارتقاء علمی روبرو می‌شود که نیاز به سیاست‌های حمایتی و تشویقی برای استمرار فعالیت‌های پژوهشی دارد. بنابراین، به منظور بهبود کمی و کیفی آثار، نیاز به آیین‌نامه‌های بهتر و انگیزشی‌تر می‌باشد. در بررسی نتایج پژوهش‌های پیشین مشخص شد که اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها عمدتاً به انتشار مقالات علمی گرایش دارند و کمتر به تألیف کتاب یا انجام پروژه‌های پژوهشی می‌پردازند نورافروز، واعظی، قدرت ۱۳۹۹؛ سیفی و همکاران ۱۳۹۹؛ رضا قلی و تودار

^۱ اشاره به مقالات ارائه شده در همایش‌های معتبر SUM C اشاره به فرمت مقاله منتشر شده در نشریات؛ SUM A اشاره به SUM T اشاره به طرح پژوهشی داخل دانشگاه؛ و SUM R اشاره به تألیف و ترجمه کتاب؛ SUM B علمی؛ طرح‌های پژوهشی خارج از دانشگاه دارد.

^۲ با توجه به محدودیت فضا در ارائه داده‌های حاصل شده در پژوهش در اینجا محدود به ارائه نمودار تجمعی شده‌ایم و داده‌های مربوط به تک تک استادان و رشته‌های تحصیلی ارائه نشده است. برای دسترسی به داده‌های کامل این پژوهش به پایان‌نامه "ضرب‌آهنگ پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی" مراجعه نمایید.

۱۴۰۰). این گرایش به مقالات به دلیل انتشار سریع تر و قابل دسترس تر آن‌ها است. پژوهش حاضر نیز این موضوع را تأیید می‌کند و نشان می‌دهد که بخش بزرگی از تولیدات علمی اعضای هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی به مقالات اختصاص دارد، بنابراین همسویی کامل با پیشینه‌ها دارد. پاسخ به پرسش دوم پژوهش: نمودارهای پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی در طول خدمت علمی آن‌ها چگونه است؟

بررسی یافته‌های پژوهش حاضر و ترسیم نمودارها در این پژوهش^۱، وضعیت انتشارات پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی در حوزه‌های مختلف در تمامی رشته‌ها به صورت میانگین به شرح زیر می‌باشد:

۱. مقالات ارائه شده در نشریات علمی ۷۱/۰۸ درصد
۲. مقالات ارائه شده در همایش‌های علمی ۱۳/۲۶ درصد
۳. کتاب‌های تالیف و ترجمه شده ۱۲/۷۳ درصد
۴. طرح‌های پژوهشی داخل دانشگاه ۰/۹۵ درصد
۵. طرح‌های پژوهشی خارج از دانشگاه ۱/۹۸ درصد

تحلیل نمودارهای تولیدات علمی نشان می‌دهد که میزان تولیدات علمی آن‌ها در طول خدمت علمی از نظر کمیت و نوع متفاوت بوده است. بر اساس داده‌های ارائه شده در نمودارها، مقالات علمی ارائه شده در نشریات علمی بیشترین سهم از تولیدات علمی را به خود اختصاص داده‌اند. با این حال، توزیع این تولیدات میان رشته‌های مختلف و همچنین نوع آثار پژوهشی، مانند مقالات، کتاب‌ها و طرح‌های پژوهشی، متفاوت است. طبق نمودارها، سهم مقالات علمی در بین تمامی رشته‌ها به طور میانگین بسیار بالا است و بیشترین تولیدات علمی در رشته‌های روانشناسی بالینی (۱۷۱۴ اثر)، سنجش و اندازه‌گیری (۲۶۶۲ اثر)، و مشاوره (۱۱۳۱ اثر) دیده می‌شود. کتاب‌های تألیف و ترجمه شده در رشته‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی (۱۳ درصد انتشارات رشته)، روانشناسی تربیتی (۶ درصد انتشارات رشته)، روانشناسی استثنایی (۲۱ درصد انتشارات رشته)، مطالعات برنامه درسی (۱۴ درصد انتشارات رشته) و آموزش و پرورش (۴۴ درصد انتشارات رشته) بیشتر است. این

<https://aps.gom.ac.ir/>

^۱ با توجه به محدودیت در فضای ارائه نمودارها در مقاله، از ارائه آن‌ها صرف نظر شده است. در صورت نیاز نمودارها^۱ از طریق پست الکترونیکی نویسنده مسئول مقاله در دسترس خواهد بود.

امر نشان می‌دهد که در این رشته‌ها، نیاز به تدوین منابع آموزشی و پژوهشی بیشتر احساس می‌شود و استادان به فعالیت در این حوزه گرایش دارند. برخلاف مقالات و کتاب‌ها، طرح‌های پژوهشی، چه داخل دانشگاهی و چه پژوهش‌های کاربردی، سهم کمتری در بین تولیدات علمی استادان دارند. این میزان پایین تولیدات طرح‌های پژوهشی نشان‌دهنده کمبود همکاری‌های پژوهشی گسترده با صنعت یا عدم تمرکز کافی بر پروژه‌های تحقیقاتی در مقایسه با سایر انواع تولیدات علمی است. طرح‌های پژوهشی داخل دانشگاه در رشته‌های تکنولوژی آموزشی (۱۳ طرح پژوهشی)، سنجش و اندازه‌گیری (۳۲ طرح پژوهشی) و علم اطلاعات و دانش‌شناسی (۱۶ طرح پژوهشی) بیشتر است. در حوزه طرح‌های پژوهشی خارج از دانشگاه نیز در رشته‌های مطالعات برنامه درسی (۲۷ طرح پژوهشی)، روانشناسی تربیتی (۲۳ طرح پژوهشی)، فلسفه تعلیم و تربیت (۱۹ طرح پژوهشی) و علم اطلاعات و دانش‌شناسی (۲۳ طرح پژوهشی) بیشتر از سایر گروه‌های آموزشی دانشکده است. در رشته‌هایی مانند فلسفه تعلیم و تربیت (۱۱۲ مقاله) و تکنولوژی آموزشی (با ۲۲۲ مقاله)، استادان بیشتر تمایل به ارائه مقالات در همایش‌های علمی دارند که این مسئله نشان از اهمیت شبکه‌سازی و تبادل اطلاعات در این رشته‌ها دارد. در مجموع، نمودارهای مربوط به استادان نشان می‌دهد که تعداد آثار علمی آن‌ها به‌طور قابل توجهی در سال‌های منتهی به ارتقاء علمی افزایش یافته است. به‌عنوان مثال، برخی از استادان در سال‌های نزدیک به دریافت مرتبه‌های بالاتر دانشگاهی، بیشترین تعداد مقالات و کتاب‌ها را منتشر کرده‌اند.

استادان با مرتبه علمی دانشیار و استاد درصد بالاتری آثار علمی داشتند. پس از ارتقاء علمی، برخی از استادان کاهش در تولیدات علمی خود داشته‌اند که این موضوع می‌تواند به دلیل تغییر اولویت‌ها، مسئولیت‌های اداری بیشتر و یا تمرکز بیشتر بر تدریس باشد. اکثر تولیدات علمی استادان شامل مقالات علمی بود، اما نمودارها نشان دادند که آثار مرتبط با کتاب‌های تألیفی یا ترجمه‌شده و همچنین پروژه‌های پژوهشی، نسبت به مقالات کمتر بوده است. درصد بیشتری از آثار استادان به مقالات علمی اختصاص دارد؛ حدود ۱۳ درصد از آثار پژوهشی مربوط به مقالات ارائه‌شده در همایش‌های علمی است اما درصد کمی از آثار مربوط به کتاب‌ها و طرح‌های پژوهشی است و این نوع آثار در مجموع تقریباً ۱۵ درصد از کل آثار را تشکیل می‌دهند. با توجه به این داده‌ها، می‌توان نتیجه گرفت که استادان بیشتر در زمینه نگارش مقالات علمی فعالیت دارند و درصد کمتری از آثار به کتاب‌ها و طرح‌های پژوهشی اختصاص یافته است. این نتایج می‌تواند به‌عنوان یک شاخص برای برنامه‌ریزی و افزایش حمایت از دیگر انواع تولیدات علمی مانند کتاب‌ها و پروژه‌های پژوهشی

استفاده شود. بنابراین بررسی ضرب‌آهنگ پژوهشی استادان دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی نشان داد که:

- ارتقاء مرتبه استادان نقش مهمی در افزایش تعداد آثار علمی داشته است. بسیاری از استادان قبل از ارتقاء، بیشترین تولیدات علمی خود را داشته‌اند و سپس ممکن است روند نزولی یا ثابتی را تجربه کنند.
- نوع آثار علمی بیشتر بر مقالات علمی متمرکز بوده و نیاز به توجه بیشتر به سایر زمینه‌های علمی مانند تألیف و ترجمه کتاب‌ها و پروژه‌های پژوهشی دیده می‌شود.
- انگیزه و زمان کافی از عوامل مهم در افزایش کیفیت و کمیت آثار علمی بوده و نیاز به اصلاح آیین‌نامه‌های پژوهشی برای تشویق بیشتر استادان احساس می‌شود.

بنابراین، به‌طور کلی می‌توان گفت که تعداد آثار پژوهشی اعضای هیئت علمی در دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی نسبتاً خوب است و با ارتقاء درجه علمی استادان رابطه مستقیمی دارد. به‌منظور بهبود کمی و کیفی آثار، نیاز به بررسی راه‌حل‌های بهتر جهت بهبود آثار خواهیم داشت. توصیه می‌شود برای بهبود روند پژوهش‌ها، ایجاد سیستم‌های تشویقی و حمایت از استادان به‌خصوص در دوران پس از ارتقاء علمی می‌تواند منجر به افزایش تولیدات علمی در همه زمینه‌ها شود.

در بررسی‌های صورت گرفته در خصوص دو گرایش روان‌شناسی و علوم تربیتی، دوره‌های زمانی مشخصی (دهه ۱۳۹۰) شاهد اوج‌گیری تولیدات علمی بوده‌ایم که بیشترین تأکید بر انتشار مقالات در نشریات علمی و کتاب‌های تألیفی و ترجمه شده است. تعداد آثار منتشر شده در گرایش علوم تربیتی بیشتر از گرایش روان‌شناسی بوده که این تفاوت به دلیل تعداد رشته‌های کمتر گرایش روان‌شناسی نسبت به گرایش علوم تربیتی می‌باشد. هر دو حوزه در برخی از سال‌ها رشد چشمگیری در آثار علمی داشته‌اند، اما این رشد در علوم تربیتی در حوزه کتاب‌های تألیفی و ترجمه نیز قابل توجه است. هر دو حوزه علمی در اوایل دوره‌های فعالیت خود تعداد کمتری آثار علمی تولید کرده‌اند، اما با گذشت زمان، هر دو گرایش رشد قابل توجهی در تولیدات علمی خود داشته‌اند. به‌طور کلی، علوم تربیتی در بازه زمانی طولانی‌تری نسبت به روان‌شناسی در مقالات همایش‌ها فعال بوده است.

نمودارهای پژوهشی اعضای هیئت علمی همچنین نشان داد که تولیدات علمی آن‌ها تغییراتی را تجربه می‌کند. مشابه نتایج پژوهش‌های پیشین، روند تولیدات علمی پس از ارتقاء مرتبه کاهش می‌یابد. این نتیجه نیز با پیشینه‌های دیگر همخوانی دارد که نشان داده‌اند اعضای هیئت علمی پس از

دستیابی به مراتب بالاتر علمی، به دلیل مشغله‌های آموزشی یا مدیریتی، فرصت کمتری برای پژوهش پیدا می‌کنند (صابری، محمدخانی، آراسته ۱۳۹۴؛ عباسی و غفاری ۱۳۹۶).

پاسخ به پرسش سوم پژوهش: دلایل اصلی تأثیرگذار بر ضرب آهنگ پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی در طول خدمت علمی آن‌ها چیست؟

برای پاسخ به این پرسش ابتدا با چهار متخصص مرتبط مصاحبه شد و سپس آیین‌نامه‌های مرتبط تحلیل شدند. بر اساس نتایج حاصل از مصاحبه‌ها و تحلیل آیین‌نامه‌های مرتبط مشخص شد که به‌طور کلی در دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی در تمامی رشته‌ها به‌جهت اعتلای فرهنگی، اجتماعی و تربیتی تقریباً به تمامی موارد از قبیل نوشتن کتاب، بین‌المللی شدن از طریق نوشتن کتاب و پژوهش‌های بین‌المللی پرداخته شده است. در حوزه اجرای طرح‌های پژوهشی، کمتر برنامه‌ریزی صورت گرفته است. در این دانشکده به هدفمندسازی پژوهش بسیار توجه شده و جهت تقویت این موضوع به گفت‌وگوی مستمر در حوزه‌های مرتبط با پژوهش تأکید شده است. با توجه به مصاحبه‌های انجام شده، این موضوع می‌تواند به سبک رهبری رئیس دانشکده و مدیر گروه‌ها مرتبط باشد.

جدول ۱. کدهای اولیه و توضیحات هر استاد طی مصاحبه‌ها

م۴	م۳	م۲	م۱	مصاحبه شونده کدهای اولیه مصاحبه
انتظارات فرهنگی، اقتصادی و سیاسی از دانشگاه‌ها وجود دارد.	-	-	سبک رهبری مدیر گروه و رئیس دانشکده بر پژوهش تأثیر دارد.	رهبری و مدیریت
باید فرصت‌های مطالعاتی و کاهش تدریس برای استادان	-	-	حمایت‌های تشویقی دانشگاه و	حمایت‌های دانشگاهی

به لحاظ حفظ محرمانگی داده‌های گردآوری شده، به جای ذکر نام افراد از کد تولید شده در این پژوهش^۱ استفاده شد.

M ^۴	M ^۳	M ^۲	M ^۱	مصاحبه شونده کدهای اولیه مصاحبه
فراهم شود.			فناوری اطلاعات.	
آیین‌نامه‌های استخدامی و ارتقاء نقش اصلی را در تولیدات علمی دارند.	آیین‌نامه‌های دست و پا گیر مانع پژوهش هستند.	-	-	آیین‌نامه‌ها
مشکلات اقتصادی باعث خروج نخبگان از کشور می‌شود.	حقوق پایین استادان باعث کاهش انگیزه پژوهشی آن‌ها می‌شود.	-	مسائل مالی در انگیزه پژوهش تاثیر دارد.	مسائل مالی و اقتصادی
-	-	-	برخی استادان فقط برای ترفیع پژوهش انجام می‌دهند.	ارتقاء علمی و انگیزه‌ها
-	ناامیدی و فرسودگی پژوهشی در محیط دانشگاه	۱. ساختارهای اندیشکده‌ای نیاز داریم. ۲. پژوهشکده‌ها عرضه‌محور هستند و باید تقاضا‌محور شوند.	عدم دسترسی به اینترنت در منزل و نبود امکانات در دانشگاه مانند اتاق مجزا برای استادان و نبود سیستم مناسب.	مشکلات و چالش‌های پژوهشی
-	دانشگاه‌های ایران استانداردهای بین‌المللی ندارند.	-	-	مشارکت بین‌المللی
-	-	انگیزه فردی یکی از مهم‌ترین عوامل در تحوّل انتشار استادان است.	برخی استادان مهارت پژوهشی ندارند و به پژوهش علاقه‌مند نیستند.	ویژگی‌های فردی

M ^۴	M ^۳	M ^۲	M ^۱	مصاحبه شونده کدهای اولیه مصاحبه
مشکلات اقتصادی باعث خروج نخبگان از کشور می‌شود.	-	-	استادان به دلیل مشکلات مالی به کشورهای هم‌جوار مهاجرت می‌کنند.	مهاجرت
-	-	کتاب‌های درسی راهبردی برای ارتقاء آثار استادان است.	-	کتاب
-	افزایش کمیت باعث کاهش کیفیت پژوهش می‌شود.	-	-	کمیت و کیفیت
استادان باید فرصت‌های جدید پژوهشی در اختیار داشته باشند.	-	تغییر قالب‌های پژوهشی برای جلوگیری از روزمرگی	-	نوآوری

<https://apss.gom.ac.ir/>

انگیزه‌های شخصی اعضای هیئت علمی و علایق پژوهشی یکی از مهمترین عوامل تأثیرگذار بر تولیدات علمی آن‌ها است. استادانی که در مراحل اولیه فعالیت حرفه‌ای خود هستند، به دلیل نیاز به ارتقاء علمی، تمایل بیشتری به انجام پژوهش‌ها و انتشار مقالات دارند. با این حال، پس از دستیابی به رتبه‌های علمی بالاتر، بسیاری از آن‌ها به دلایل مختلف مانند تمرکز بر تدریس، مسئولیت‌های مدیریتی، و کاهش زمان در دسترس، شاهد کاهش تولیدات علمی هستند. نقش دانشگاه و سیاست‌های تشویقی آن نیز از جمله عوامل تأثیرگذار است. نبود مشوق‌های کافی برای پژوهشگران پس از دستیابی به درجات علمی بالا و نبود منابع مالی پایدار برای پروژه‌های پژوهشی می‌تواند منجر به کاهش تولیدات پژوهشی شود. همچنین، دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌های ارتقاء علمی که بیشتر بر تعداد مقالات تمرکز دارند و کمتر به کیفیت پژوهش اهمیت می‌دهند، ممکن است باعث تمایل بیشتر اعضا به تولید مقالات کم‌عمق اما زیاد شود. مشارکت در پروژه‌های گروهی و همکاری‌های بین‌المللی نیز به عنوان عامل مهمی در افزایش کیفیت و کمیت پژوهش‌های علمی شناخته شده‌اند.

استادانی که در شبکه‌های پژوهشی فعال حضور دارند، معمولاً به دلیل دسترسی به منابع و همکاری‌های مشترک، پژوهش‌های کیفی‌تر و بیشتری تولید می‌کنند.

همچنین مطابق با آیین‌نامه‌های بررسی شده، می‌توان به دلایل اصلی زیر اشاره کرد که بر ضرب‌آهنگ پژوهشی آن‌ها تأثیرگذار است:

دانشگاه علامه طباطبائی در برنامه راهبردی خود به ارتقاء جایگاه و برندسازی فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی تأکید دارد. اعضای هیئت علمی در این چارچوب تحت تأثیر قرار گرفته و به منظور تحقق این اهداف، به برگزاری پژوهش‌های متنوع و کیفیت‌بالا ترغیب می‌شوند.

توسعه و حمایت از پژوهشکده‌ها به منظور سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، و پژوهش از جمله اولویت‌های دانشگاه است. این اقدامات به تشویق اعضای هیئت علمی برای انجام پژوهش‌های دانشگاهی، ملی و بین‌المللی کمک می‌کند.

دانشگاه در توسعه همکاری‌های علمی با دانشگاه‌های برجسته بین‌المللی و جذب گرنت‌های بین‌المللی تلاش می‌کند. این اقدامات باعث ارتقاء پژوهش‌های انجام شده توسط اعضای هیئت علمی می‌شود و ضرب‌آهنگ پژوهشی آن‌ها را تقویت می‌کند.

همچنین دانشگاه به تأکید بر ارتقاء سطح ارزش‌گذاری اجتماعی از طریق علوم انسانی می‌پردازد. این امر باعث می‌شود که اعضای هیئت علمی از طریق پژوهش‌هایشان به تصمیم‌سازی در حاکمیت و حل چالش‌ها و مشکلات اجتماعی کمک کنند، که این نیز به افزایش ضرب‌آهنگ پژوهشی آن‌ها کمک می‌کند.

با توجه به این نکات، می‌توان گفت که دانشگاه علامه طباطبائی با تأکید بر توسعه پژوهش، ارتقاء همکاری‌های بین‌المللی، و ارزش‌گذاری اجتماعی پژوهش، تأثیر زیادی بر ضرب‌آهنگ پژوهشی اعضای هیئت علمی خود دارد که این امور از جمله عوامل مؤثر در تحول و پیشرفت آن‌هاست. در پیشینه‌ها، عواملی مانند نبود حمایت‌های مالی و مشوق‌های پژوهشی، عدم تأمین منابع کافی برای پژوهش، و فشارهای کاری (شریفی و همکاران ۱۴۰۲؛ صابری، محمدخانی و آراسته ۱۳۹۴؛ ما و همکاران ۲۰۲۱؛ رودریگز و همکاران ۲۰۱۹) ذکر شده‌اند که باعث کاهش فعالیت‌های پژوهشی می‌شوند. پژوهش حاضر نیز تأیید می‌کند که این عوامل باعث کاهش انگیزه پژوهش و کاهش ضرب‌آهنگ تولیدات علمی می‌شوند. بنابراین، نتایج این بخش نیز همسویی دارد.

پاسخ به پرسش چهارم پژوهش: توصیه‌های سیاستی مبتنی بر نتایج پژوهش در راستای ارتقاء کمی و کیفی انتشارات پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی چیست؟

جدول ۱ به بررسی عوامل تأثیرگذار بر رشد کمی و کیفی پژوهش‌های اعضای هیئت علمی پرداخته است. این جدول شامل تحلیل نظرات چهار مصاحبه‌شونده با کدهای ۱M تا ۴M است که طی مصاحبه‌ها ارائه شده است. نتایج این جدول نشان داد که عوامل مختلفی از جمله رهبری و مدیریت، حمایت‌های دانشگاهی، آیین‌نامه‌ها، مسائل مالی و اقتصادی، انگیزه‌های شخصی و مشکلات پژوهشی بر روند تولیدات علمی استادان تأثیرگذار هستند. سبک مدیریت مدیران گروه‌ها و رئیس دانشکده نقش مهمی در ایجاد فضای پژوهشی مؤثر ایفا می‌کند. به‌ویژه سبک‌های مدیریتی که بر همکاری‌های علمی و حمایت از پژوهشگران تأکید دارند، می‌توانند بهبود کمی و کیفی پژوهش‌ها را تسریع کنند. یکی از نکات اصلی در مصاحبه‌ها نبود حمایت کافی از سوی دانشگاه در قالب فرصت‌های مطالعاتی، کاهش تدریس و دسترسی به منابع پژوهشی است. استادان خواستار ارتقای این حمایت‌ها برای پیشبرد تحقیقات خود هستند. برخی از استادان بر این باورند که آیین‌نامه‌های دست و پاگیر دانشگاه مانع از پیشرفت پژوهشی می‌شود. این موانع اداری و ساختاری می‌تواند انگیزه پژوهشی را کاهش دهد. بسیاری از مصاحبه‌شوندگان تأکید کردند که مشکلات مالی و حقوق پایین استادان، انگیزه آن‌ها برای انجام پژوهش‌های باکیفیت را کاهش می‌دهد. همچنین، مشکلات اقتصادی باعث مهاجرت نخبگان از کشور می‌شود که تأثیر منفی بر روند تولیدات علمی دارد. برخی از استادان تنها برای ارتقاء علمی خود به انجام پژوهش می‌پردازند. این موضوع ممکن است باعث کاهش کیفیت پژوهش‌ها شود، زیرا تمرکز بیشتر بر کمیت آثار است تا کیفیت. نبود زیرساخت‌های لازم مانند اینترنت در منزل و امکانات مناسب دانشگاهی از جمله مشکلاتی است که پژوهشگران با آن مواجه هستند. همچنین، نبود پژوهشکده‌های تقاضامحور باعث کاهش کاربردی بودن پژوهش‌ها می‌شود.

ضروری است که حقوق و مزایای رقابتی و گزینش‌های پژوهشی کافی به اعضای هیئت علمی ارائه شود. بسیاری از استادان با چالش‌های مالی روبرو هستند که بر انگیزه آن‌ها برای انتشار پژوهش‌ها

تأثیر می‌گذارد. ارائه منابع مالی کافی و تسریع در پرداخت گزینش‌های پژوهشی می‌تواند این فشارها را کاهش دهد. اعضای هیئت علمی ارشد باید از وظایف اداری سنگین و همچنین تعدد کلاس‌های درسی معاف شوند تا بتوانند زمان بیشتری را به پژوهش اختصاص دهند. همچنین اعضای هیئت علمی باید آموزش‌های بیشتری به‌ویژه در حوزه‌هایی همچون روش‌شناسی پژوهش دریافت کنند تا کیفیت پژوهش‌ها افزایش یابد. کارگاه‌هایی با محوریت فلسفه علم و تحلیل داده‌های عملی می‌تواند به توسعه تفکر انتقادی کمک کند. بسیاری از پژوهشگران به حمایت در نگارش مقالات علمی به زبان انگلیسی نیاز دارند تا بتوانند همکاری‌های بین‌المللی خود را افزایش دهند. باید از طریق ارائه گزینش‌های سفر و برنامه‌های تبادل علمی، همکاری‌های بین‌المللی با مؤسسات پژوهشی جهانی تشویق شود. این نوع همکاری‌ها می‌تواند منجر به ارتقاء کیفیت مقالات و گسترش شبکه‌های پژوهشی شود. علاوه بر اینها بازنگری در سیاست‌های ارتقاء علمی و پژوهشی فعلی برای کاهش بروکراسی و حمایت بیشتر از پژوهشگران ضروری است. به عنوان مثال، ترویج پروژه‌های مبتنی بر پژوهش می‌تواند مفید باشد. باید تمرکز هم بر کمیت و هم بر کیفیت انتشارات پژوهشی باشد. در حالی که افزایش تعداد انتشارات مهم است، باید از کاهش کیفیت پژوهش‌ها در نتیجه فشارهای انتشار جلوگیری شود. این عوامل نشان می‌دهند که برای بهبود تولیدات علمی، نیاز به اصلاحات ساختاری و ارائه حمایت‌های مالی و علمی بیشتر از سوی دانشگاه‌ها و سیاست‌گذاران وجود دارد. پژوهش‌های پیشین توصیه کرده‌اند که برای بهبود وضعیت تولیدات علمی، باید مشوق‌های مالی و ساختاری بیشتری ایجاد شود و حمایت‌های دانشگاهی تقویت شود (شهمیرزادی، بهمن‌آبادی و زمانی ۱۴۰۰؛ سیفی و همکاران ۱۳۹۹؛ رضاقلی و تودار ۱۴۰۰). پژوهش حاضر نیز توصیه‌های مشابهی دارد، مانند ارائه گزینش‌های پژوهشی، کاهش مسئولیت‌های اداری اعضای هیئت علمی و افزایش حمایت‌های دانشگاهی، که با پیشنهادها دیگر مطابقت دارد.

<https://aps.gom.ac.ir/>

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به بررسی و تحلیل ضرب‌آهنگ پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی پرداخت. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل نمودارها و داده‌های پژوهشی، می‌توان به چندین نکته مهم در رابطه با روند تولیدات علمی اعضای

هیئت علمی اشاره کرد. این نکات نه تنها بیانگر عملکرد علمی آن‌ها در طول دوران فعالیت‌شان است، بلکه بر اهمیت عواملی چون ارتقاء علمی، انگیزه‌های پژوهشی و تأثیرات محیطی در افزایش یا کاهش تولیدات علمی تأکید دارد. پس از کدگذاری مصاحبه‌ها، دسته‌بندی‌ها به تحلیل نهایی منجر شدند. به عنوان مثال، می‌توان نتیجه گرفت که رهبری مدیران و حملیت‌های دانشگاهی بیشترین تأثیر را بر روند پژوهش استادان دارند، در حالی که مسائل مالی و زیرساخت‌های ضعیف مانع از فعالیت‌های پژوهشی باکیفیت می‌شوند. این فرایند کدگذاری به روشن شدن الگوها و شناسایی نقاط قوت و ضعف پژوهشی استادان دانشگاه کمک می‌کند و می‌تواند به پیشنهادهایی برای بهبود شرایط پژوهش منجر شود.

نتایج این پژوهش نشان داد که ارتقاء علمی نقش مهمی در افزایش تعداد آثار پژوهشی اعضای هیئت علمی ایفا می‌کند. بسیاری از استادان قبل از رسیدن به درجات بالاتر دانشگاهی مانند دانشجویی و استادی، تولیدات علمی بیشتری داشته‌اند. این موضوع می‌تواند به دلیل الزامات پژوهشی برای ارتقاء رتبه علمی و فشارهای ناشی از آن باشد. به عبارت دیگر، استادان برای بهبود جایگاه علمی خود، به تولید و انتشار آثار پژوهشی بیشتر در قالب مقالات، کتاب‌ها و طرح‌های پژوهشی می‌پردازند. از سوی دیگر، پس از ارتقاء به رتبه‌های بالاتر، در برخی از استادان کاهش چشمگیری در تعداد آثار پژوهشی مشاهده شده است. این امر ممکن است به دلایل مختلفی رخ دهد؛ از جمله:

- افزایش مسئولیت‌های اداری و مدیریتی که ممکن است زمان کافی برای انجام پژوهش‌های بیشتر را محدود کند.

- کاهش انگیزه‌های پژوهشی پس از دستیابی به مراتب بالاتر علمی، زیرا فشارهای ارتقاء کمتر می‌شود.

- تمرکز بیشتر بر تدریس و تعامل با دانشجویان به‌ویژه در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری. در میان آثار علمی منتشر شده، مقالات علمی بیشترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند. نتایج نشان داد که حدود ۷۱ درصد از کل آثار پژوهشی مربوط به مقالات علمی است. در مقابل، سهم کتاب‌ها و طرح‌های پژوهشی کمتر بوده و در حدود ۱۵ درصد از کل آثار را تشکیل می‌دهند. این مسئله نشان می‌دهد که استادان بیشتر بر انتشار مقالات علمی تمرکز دارند و تمایل کمتری به تألیف یا ترجمه کتاب‌ها و انجام پروژه‌های پژوهشی دارند. این وضعیت می‌تواند ناشی از عواملی همچون سیاست‌های تشویقی مرتبط با انتشار مقالات، اعتبار بالای مقالات علمی در ارتقاء علمی و دسترسی به منابع محدود برای نگارش کتاب باشد.

نتایج این پژوهش همچنین نشان می‌دهد که حدود ۱۳ درصد از آثار پژوهشی استادان مربوط به مقالات ارائه‌شده در همایش‌های علمی است. این آثار نشان‌دهنده مشارکت فعال اعضای هیئت علمی در کنفرانس‌ها و مجامع علمی داخلی و بین‌المللی است که می‌تواند به ارتقاء کیفیت پژوهش‌ها و گسترش همکاری‌های علمی کمک کند. با این حال، این درصد در مقایسه با مقالات منتشر شده در مجلات علمی کمتر است و می‌توان به گسترش بیشتر این حوزه‌ها فکر کرد.

یکی دیگر از نتایج مهم این پژوهش، نقش انگیزه‌های پژوهشی و شرایط محیطی در افزایش یا کاهش تولیدات علمی اعضای هیئت علمی است. در برخی موارد، مشاهده می‌شود که استادانی که دسترسی به منابع مالی، حمایت‌های پژوهشی و تسهیلات پژوهشاتی بیشتری داشته‌اند، توانسته‌اند آثار بیشتری تولید کنند. از طرف دیگر، شرایط کاری نامطلوب، کمبود بودجه پژوهشی و عدم حمایت کافی از پژوهشگران می‌تواند مانعی برای افزایش تولیدات علمی آن‌ها باشد.

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش، پیشنهادها زیر می‌تواند به بهبود وضعیت تولیدات علمی اعضای هیئت علمی کمک کند:

- ایجاد سیستم‌های تشویقی: ارائه تسهیلات و جوایز به استادان پس از ارتقاء علمی می‌تواند به حفظ انگیزه آن‌ها در ادامه تولید آثار علمی کمک کند. این سیستم‌ها می‌توانند شامل حمایت‌های مالی برای انجام پژوهش، تشویق به نگارش کتاب و تأمین منابع پژوهشی باشد.

- توجه بیشتر به تنوع آثار پژوهشی: افزایش سهم کتاب‌ها و پروژه‌های پژوهشی در مقایسه با مقالات علمی می‌تواند تنوع بیشتری به فعالیت‌های پژوهشی استادان بدهد و در ارتقاء کیفیت علمی دانشگاه نقش مؤثری ایفا کند.

- حمایت از همکاری‌های علمی بین‌المللی: تسهیل همکاری‌های علمی با دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشاتی خارج از کشور می‌تواند به ارتقاء کیفیت پژوهش‌ها و افزایش تولیدات علمی کمک کند.

- کاهش مسئولیت‌های اداری: برای استادان با رتبه‌های بالاتر، کاهش برخی از مسئولیت‌های اداری می‌تواند به آن‌ها فرصت بیشتری برای تمرکز بر پژوهش و تولید آثار علمی بدهد.

پژوهش حاضر نشان داد که اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی توانسته‌اند در طول دوران فعالیت خود به تولیدات علمی متنوعی دست یابند. با این حال، ارتقاء علمی و عوامل محیطی تأثیر بسزایی بر روند تولیدات آن‌ها داشته است. حمایت‌های بیشتر از استادان در دوران پس از ارتقاء و تمرکز بر تنوع آثار پژوهشی می‌تواند به بهبود کیفیت و کتیت تولیدات علمی آن‌ها کمک کند و درنهایت، به ارتقاء جایگاه علمی دانشگاه و کشور منجر شود.

بنابراین می‌توان با انجام اصلاحات در آیین‌نامه‌های پژوهشی دانشگاه و ایجاد انگیزه برای استادان، نقش مؤثری در بهبود کیفیت و کمیت آثار پژوهشی استادان داشت. بررسی مصاحبه‌ها و آثار پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی نشان داد که ایجاد انگیزه از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه طی آیین‌نامه‌های منتشر شده به بهبود کمیت آثار استادان کمک می‌کند. این یافته‌ها نشان می‌دهند که انگیزه و زمان کافی می‌تواند به‌عنوان یک راهبرد مؤثر در بهبود کمیت و کیفیت آثار پژوهشی در محیط‌های دانشگاهی به کار گرفته شود.

محدودیت‌های پژوهش

در برخی موارد، اطلاعات مربوط به آثار پژوهشی اعضای هیأت علمی از منابع مختلفی مانند وب‌سایت‌های دانشگاهی، پایگاه‌های اطلاعات علمی، و همچنین مستندات داخلی دانشگاه گردآوری شد. نبود استاندارد یکسان در ثبت اطلاعات در این منابع، امکان دارد تفاوت‌هایی را در داده‌های گردآوری‌شده ایجاد کند که بر نتایج پژوهش تأثیرگذار باشد که در این پژوهش تمامی آثار پژوهشی استادان در صورت وجود تردید، در گوگل^۱ بررسی شدند تا از صحت اطلاعات به دست آمده مطمئن شویم.

این پژوهش فقط به بررسی فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیأت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی پرداخته و نتایج آن ممکن است به‌طور مستقیم قابل تعمیم به سایر دانشکده‌ها یا رشته‌های علمی نباشد. تفاوت‌های بین رشته‌ها در نحوه و نوع تولیدات علمی می‌تواند باعث تغییر در نتایج پژوهش در سایر دانشکده‌ها شود.

در مورد برخی از استادان نیز اطلاعات کافی موجود نبود، اما به دلیل نیاز به نمودار این استادان برای تحلیل بهتر این پایان‌نامه، از علامت [فاقد اطلاعات] استفاده شد. همچنین در مورد اطلاعات پژوهشی برخی از استادان، تاریخ دقیق نوشتن آن منبع پژوهشی مشخص نبود که با علامت [بی‌تا] آن‌ها مشخص شد.

فهرست منابع

- آیین‌نامه استخدامی، مصوب شهریور ۱۳۹۵، مجلس شورای اسلامی.
- آیین‌نامه ارتقاء مرتبه اعضای هیأت علمی، مصوب ۱۱ مرداد ۱۳۹۵، دانشگاه علامه طباطبائی.
- آیین‌نامه وظایف اعضای هیأت علمی پژوهشی، مصوب ۱۳۹۸، دانشگاه علامه طباطبائی.
- ایرانمنش، م. (۱۳۹۱). آیین‌نامه استخدامی اعضای هیأت علمی. (آیین‌نامه، دانشگاه علامه طباطبائی).
- برنامه راهبردی دانشگاه علامه طباطبائی افق (۱۴۰۵-۱۴۰۱) به انضمام برنامه عملیاتی دانشکده‌ها، گروه‌های آموزشی، معاونت‌ها و مدیریت‌های دانشگاه، مصوب ۱۴۰۲، دانشگاه علامه طباطبائی.
- بشیری، جواد، بهمن‌آبادی، علیرضا، و حکیمی، هوشنگ. (۱۳۹۸). وضعیت تولیدات علمی پژوهشگران حوزه آفات گیاهی ایران در اسکوپوس. *علوم و فناوری اطلاعات کشاورزی*، ۲(۱)، ۷۵-۸۸. <https://doi.org/10.22092/aistj.10.22092> (بازیابی شده در ۲۰ خرداد ۱۴۰۳).
- تودار، سیدرسول. (۱۳۹۸). تحلیل استنادی مآخذ تولیدات علمی منتشرشده اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن در پایگاه‌های آی‌اس‌آی، آی‌اس‌سی و اسکاپوس. *مدیریت و چشم‌انداز آموزش*، ۱(۱)، ۶۳-۸۴. <https://sid.ir/paper/370670/fa> SID. (بازیابی شده در ۲۰ خرداد ۱۴۰۳).
- خادمی‌زاده، شهناز، و کمایی، مهناز. (۱۳۹۸). ترسیم نقشه تولیدات علمی دانشگاه شهید چمران اهواز با تأکید بر همکاری‌های ملی و بین‌المللی در پایگاه استنادی وب‌آوساینس. *مطالعات کتابداری و علم اطلاعات*، ۱۱(۳)، ۶۵-۸۳. <https://doi.org/10.22050/slis.2019.29218.1588> (بازیابی شده در ۱ مرداد ۱۴۰۳).
- دستورالعمل نحوه اعطای پایه تشویقی به اعضای هیأت علمی، مصوب ۱۱ مهر ۱۴۰۱، دانشگاه علامه طباطبائی.
- دستورالعمل اجرایی آیین‌نامه پژوهانه اعضای هیأت علمی دانشگاه، مصوب ۱۶ بهمن ۱۴۰۱، دانشگاه علامه طباطبائی.
- دولانی، ع.، شعبانی، ز.، و برادر، ر. (۱۳۹۹). تولیدات علمی اعضای هیأت علمی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه‌های دولتی ایران در شبکه اجتماعی علمی ResearchGate: رابطه آن بر تولیدات

علمی آنان در پایگاه استنادی Scopus و موتور جستجوی Google Scholar. پی‌اورد سلامت، ۱۴(۱)، ۵۳-۶۴. <https://sid.ir/paper/370892/fa> SID. (بازیابی شده در ۱ مرداد ۱۴۰۳).

دولانی، ع.، غلامی، ف.، و کربلا آقایی کامران، م. (۱۴۰۱). ترسیم و تحلیل نقشه علم‌نگاشتی بروندادهای علمی اعضای هیأت علمی دانشگاه ارومیه در پایگاه وب آو ساینس در بازه زمانی ۱۹۸۲ تا ۲۰۱۹. نشریه مطالعات دانش پژوهی، ۱۱(۱)، ۲۷-۳۰.

دیانتی دیلمی، ح.، حاصلی، د.، و ملکی. (۱۴۰۲). بررسی تولیدات علمی اعضای هیأت علمی حسابداری ایرانی در پایگاه اسکاپوس از ۲۰۰۶ تا ۲۰۲۱ با رویکرد علم‌سنجی. پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۱۳(۲)، ۲۷-۵۴.

رستمیان، فائزه؛ خسروی، فاطمه (۱۴۰۳). بررسی روند تولیدات علمی در حوزه روش‌های آموزشی در پرستاری. پنجمین کنفرانس بین‌المللی پرستاری، مامایی و مراقبت. [پیوسته]. قابل دسترس در: <https://civilica.com/doc/2061086> (تاریخ دستیابی ۱۴۰۳/۱۲/۱۲)

رضاقلی لالانی، زینب، و تودار، سیدرسول. (۱۴۰۰). بررسی کمی وضعیت تولیدات علمی اعضای هیأت علمی دانشگاه الزهرا. مطالعات بین‌رشته‌ای، ۳۰(۲)، ۹-۲۱. <https://sid.ir/paper/416588/fa> SID. (بازیابی شده در ۱ مرداد ۱۴۰۳).

ریاحی، عارف؛ قانع‌راد، محمد امین و احمدی، الهام (۱۳۹۳). بررسی موانع باز دارنده همکاری‌های علمی بین المللی (مطالعه موردی اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران در تالیف مشترک مدارک علمی پایگاه اطلاعاتی. کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۷(۱)، ۹۰-۶۵.

سیفی، خیرالنساء، فهیمی فر، سپیده، و نوروزی، علیرضا. (۱۳۹۹). بررسی تطبیقی تولیدات علمی دانشگاه صنعتی شریف در پایگاه‌های استنادی وب آو ساینس و اسکوپوس. سیاست‌نامه علم و فناوری، ۱۰(۳)، ۱۰-۱۲۲.

شریفی، فاطمه؛ سورانی یانچشمه، رضا؛ علیزاده، سعید؛ مصلح، مریم؛ جاهد حسین‌علی (۱۴۰۲). بررسی عوامل موثر بر بهره‌وری اعضای هیات علمی. فرایند مدیریت و توسعه ۳۶ (۳): ۶۱-۸۸.

شهمیرزادی، بهمن آبادی، و زمانی. (۱۴۰۰). وضعیت تولیدات علمی حوزه تنوع زیستی کشاورزی در اسکوپوس. علوم و فناوری اطلاعات کشاورزی، ۴(۱)، ۳۹-۴۸.

صابری، سید محمود؛ محمد خانی، کامران و آراسته، حمیدرضا (۱۳۹۴). بررسی عوامل موثر بر بهره‌وری اعضای هیأت علمی دانشگاه، و ارائه مدل جهت بهبود آن (مطالعه موردی، منطقه ۸ دانشگاه آزاد اسلامی). پژوهش در نظام‌های آموزشی ۹ (۲۹)، ۵۵-۸۰.

عباسی نیاسر، غفاری. (۱۳۹۶). بررسی تولیدات علمی دانشگاه کاشان در پایگاه استنادی اسکوپوس طی سال‌های ۲۰۱۶-۲۰۱۲. مجله علم‌سنجی کاسپین، ۴ (۱)، ۵۲-۶۰.

قنادی نژاد، فرزانه و حیدری، غلامرضا (۱۳۹۹). روش‌ها و شاخص‌های ارزیابی تولیدات علمی در علوم انسانی و اجتماعی: مرور نظام‌مند. پژوهش نامه علم‌سنجی ۶ (۲)، ۲۰۳-۲۳۰. doi: ۱۰/۲۲۰۷۰/rsci.۲۰۲۰/۴۹۹۸/۱۳۴۱

مهرآور گیگلو، شهرام؛ خورسندی طاسکوه، علی؛ غیائی ندوشن، سعید؛ عباس‌پور، عباس (۱۳۹۹). شناسایی عوامل بازدارنده همکاری‌های علمی بین‌المللی در نظام آموزش عالی کشور و ارائه راهکار: مطالعه‌ای کیفی. پژوهش در آموزش علوم پزشکی ۱۲ (۳)، ۶۸-۷۸.

نورافروز، علی حسین، واعظی، رضا، و قدرت، سیدرضا. (۱۳۹۴). بررسی تولیدات علمی دانشگاه علامه طباطبائی در پایگاه استنادی اسکوپوس. فصلنامه بازیابی دانش و نظام‌های معنایی، ۲ (۵)، ۱۲۷-۱۵۲. <https://doi.org/10.22054/jks.2016.2697>. (بازیابی شده در ۱۵ مرداد ۱۴۰۳).

ورناصری، احمدرضا؛ حسینی آهنگری، سید عابدین؛ شعبانی، علی و فرشید، راضیه (۱۴۰۱). ترسیم نقشه دانش تولیدات علمی طب سنتی دانشمندان ایرانی در وب‌آو ساینس. قرآن و طب ۷ (۲)، ۹۱-۱۰۱.

References

- Abramo, G., D'Angelo, C.A., Cicero, T. (۲۰۱۲). What is the appropriate length of the publication period over which to assess research performance? *Scientometrics*, ۹۳ (۳), ۱۰۰۵-۱۰۱۷. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11192-012-0714-9>
- Alcaide, Gregorio Gonzalez; Gorriz, Juan Ignacio (۲۰۱۸). Assessment of researchers through bibliometric indicators: the area of information and library science in Spain as a case study (۲۰۰۱-۲۰۱۵). *Sec. Research Assessment* ۲. DOI: <https://doi.org/10.3389/frma.2018.00010>
- Al-Raei, M., Al-Jabban, M. O., Azmeh, C., & Al-Raei, A. (۲۰۲۳). Bibliometrics study of cancer research in the faculties of medicine and dentistry during Syrian crisis. *Oral Oncology Reports*, ۸, ۱۰۰۱۰۵.
- Bastos, A. V. B., Gondim, S. M. G., Abbad, G. D. S., Mourão, L., Pérez-Nebra, A. R., Coelho Júnior, F. A., & Carlotto, M. S. (۲۰۲۳). The internationalisation of psychology in Brazil: An analysis

of scientific outputs, collaboration networks and their impacts. *Trends in Psychology*, 31(۳), ۴۵۳-۴۸۰. <https://doi.org/10.1007/s43076-023-00198-4>. (Retrieved on ۲۰ July ۲۰۲۴).

Bezzaoucha, A., Atif, M. L., Bouamra, A., El Kebbouh, A., Benzerga, M., Abdelaziz, A. B., ... & Benameur, M. (۲۰۱۴). Algerian medical teachers' research output and its determinants during the ۲۰۰۰-۲۰۰۹ decade. *Revue d'épidémiologie et de santé publique*, 62(۱), ۳۳-۴۰.

Castro-Rodríguez, Y., Mendoza-Martiarena, Y., Tello-Espejo, M., & Piscoche-Rodríguez, C. (۲۰۲۰). Factors associated with the scientific production of academics in the Faculty of Dentistry of the National University of San Marcos, Lima, Perú. *Journal of Oral Research*. <https://doi.org/10.29333/josr.2020.379>. (Retrieved on ۲۰ July ۲۰۲۴).

Dardas, L. A., Malkawi, A. M., Sweis, S., Sweis, N., Al-Khayat, A., & Sawair, F. A. (۲۰۲۳). Mapping two decades of research productivity in the Middle Eastern and Arab countries: A comprehensive bibliometric analysis. *Publications*, ۱۱(۴), ۴۸.

González-Álvarez, J., & Cervera-Crespo, T. (۲۰۱۷). Research production in high-impact journals of contemporary neuroscience: A gender analysis. *Journal of Informetrics*, 11(۱), ۲۳۶-۲۴۳.

Imran Khan, M.; Memon, Zahid Ali; Bhutta, Zulfiqar (۲۰۱۷). Challenges and opportunities in conducting research in developing countries. In *Pediatric and Adolescent Medicine*. DOI: <https://doi.org/10.1009/000481322>

Khosravi M. (۲۰۲۲). Research output of Iran over the past two years: Contributions from the European Journal of Translational Myology. *Eur J Transl Myol*. ۳۲ (۱), ۱۰۴۴۷. DOI: ۱۰.۴۰۸۱/ejtm.۲۰۲۲.۱۰۴۴۷.

Lozada-Martinez, I. D., Navarro-Pulido, N., Picón-Jaimes, Y. A., Dominguez-Alvarado, G., Cabrera-Vargas, L. F., Torregrosa-Almonacid, L., ... & Hernández-Acosta, Y. V. (۲۰۲۲). Surgical research in Colombia part ۲: Scientific production of Colombian academic surgeons. *Annals of Medicine and Surgery*, ۸۲, ۱۰۴۶۷۸.

Ma, Z., See, K. F., Yu, M. M., & Zhao, C. (۲۰۲۱). Research efficiency analysis of China's university faculty members: A modified meta-frontier DEA approach. *Socio-Economic Planning Sciences*, ۷۶, ۱۰۰۹۴۴.

Mahapatra, N., & Sahoo, J. (۲۰۲۲). Metrics employed in the evaluation of research productivity: A systematic literature review. *Journal of Librarianship and Information Science*, ۵۵ (۳), ۸۶۸-۸۸۵. <https://doi.org/10.1177/0961006221104798>

Nemec, Juraj; Wahid, Fathul; Fathana, Hangga; Raharjo, Wiryono (۲۰۲۰). Assessing the impact and the quality of research: manual and selected practice. Bratislava: Printinghouse GUPRESS.

Ranasinghe, P., Jayawardena, R., & Katulanda, P. (۲۰۱۲). Sri Lanka in global medical research: A scientific analysis of the Sri Lankan research output during ۲۰۰۰-۲۰۰۹. *BMC Research Notes*, ۵, ۱۲۱.

- Skibba, Ramin (۲۰۱۵). The return of Persian science. [Online]. Available: https://raminskibba.net/۲۰۱۵/۱۱/۱۶/the-return-of-persian-science/?utm_source=chatgpt.com (accessed ۱۲, Jan ۲۰۲۵)
- Tran, C., & Aytac, S. (۲۰۱۶). Measuring Scholarly Productivity of Long Island Educational Institutions: Using Web of Science and Scopus as a Tool. *Evidence Based Library and Information Practice*, 11(۳), ۱۶–۳۳. <https://doi.org/۱۰.۱۸۴۲۸/B^JS^P>. (Retrieved on ۲ August ۲۰۲۴).
- UNESCO (۲۰۲۱). UNESCO science report series. [Online]. Available: https://www.unesco.org/reports/science/۲۰۲۱/en/report-series?utm_source=chatgpt.com (accessed ۱۲ Jan ۲۰۲۵).